

Isorhipis melasoides (Coleoptera: Eucnemidae) in de Botanische Tuin Jean Massart (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Willy Troukens, Luc Crevecoeur & Alain Drumont

Samenvatting. In de Botanische Tuin Jean Massart te Oudergem (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) werd op 13.v.2019 een wijfje aangetroffen van *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835). Deze schijnkniptor is pas in België bekend geraakt in 2010 en tot nu toe zijn slechts 3 vindplaatsen bekend. *I. melasoides* leeft vooral in oude Europese beukenbossen maar is nergens gewoon. Blijkbaar zit deze soort tegenwoordig in een expansieve fase.

Abstract. On 13.v.2019 a female of *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835) was caught in the Botanical Garden Jean Massart at Oudergem (Brussels Capital Region). This eucnemid species was discovered in Belgium for the first time in 2010. Until now, it has only been encountered in three localities. *I. melasoides* occurs in Europe, mainly in old beech forests, but it is never common. Apparently, it is slowly expanding its distribution area.

Résumé. Dans le Jardin Massart à Audergem (Région de Bruxelles-Capitale), une femelle de *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835) a été collectée le 13 mai 2019. Ce coléoptère xylophage fût découvert en Belgique pour la première fois en 2010 et jusqu'à présent l'espèce n'est signalée que dans 3 sites. *I. melasoides* vit en Europe, le plus souvent dans des endroits boisés avec des vieux hêtres, mais il est nulle part commun. Apparemment il a commencé très discrètement une phase d'expansion.

Key words: *Isorhipis melasoides* – Faunistics – Belgium – Europe.

Troukens W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070. willy.troukens@gmail.com

Crevecoeur L.: Kennipstraat 37, 3600 Genk. luc.crevecoeur@skynet.be

Drumont A.: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), Taxonomie en Phylogenie – Entomologie, Vautierstraat 29, B-1000 Brussel. alain.drumont@naturalsciences.be

Inleiding

De Botanische Tuin Jean Massart, gelegen nabij het Rode Klooster te Oudergem (Brussels Hoofdstedelijk Gewest), heeft een oppervlakte van 5 ha en werd in 1922 aangelegd om de aanpassing van wilde planten aan hun milieu te bestuderen. Men vindt er zowat 1000 soorten bomen, struiken, kruidachtige planten en verschillende thema-collecties, met name medicinale en aromatische kruiden, een evolutietuin, een arboretum, cultuurgewassen, een boomgaard en een bijenpad; verder ook een natte zone met vijvers en moerassen en een klein natuurreservaat met typische wilde planten van de streek. In 2015 werd in dit domein een project opgestart om een inventaris te maken van alle geleedpotige dieren (Arthropoda). Dit resulteerde in ellenlange naamlijsten. Voor wat betreft de kevers (Coleoptera) bereikte men begin 2020 al de 1223 soorten, waaronder echte zeldzaamheden zoals *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) (Tenebrionidae), *Synchita undata* Guérin-Méneville, 1844 (Zopheridae), *Tetrops starkii* Chevrolat, 1859 (Cerambycidae), *Reesa vespulae* (Milliron, 1939) (Dermestidae) en *Anidorus sanguinolentus* (Kiesenwetter, 1861) (Aderidae). En steeds weer worden soorten ontdekt die entomologen verrast doen opkijken. Zo vonden op 27.v.2019 Alain Drumont en Hugo Raemdonck in een raamval, die op 13.v.2019 op een dode beukenstam was geplaatst, 1 ♀ van *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835) (Col. Eucnemidae) (Fig. 1). Al vlug bleek dat het hier ging om een uiterst zeldzame keversoort die in België pas in 2010 voor het eerst werd gesignaleerd.

Dit is het eerste gepubliceerde record over het voorkomen van *Isorhipis melasoides* in België.

Fig. 1. Vindplaats van *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835) in de Botanische Tuin Jean Massart. © Alain Drumont.

Beschrijving en levenswijze van

I. melasoides

(Figs 2 en 3)

I. melasoides behoort tot de familie van de schijnkniptorren (Eucnemidae), die door hun cilindrische vorm doen denken aan kniptorren (Elateridae). Zijn lengte varieert van 7 tot 11 mm. Kop en halsschild zijn meestal zwart; dekschilden bruinrood; poten en sprieten donkerbruin tot roodgeel. De sprieten zijn 11-ledig en bij het mannetje vanaf het 4de lid waaivormig; bij het wijfje kamvormig. Het halsschild is fijn bestippeld met een lengtegroef in het midden (Keer 1930: 718).

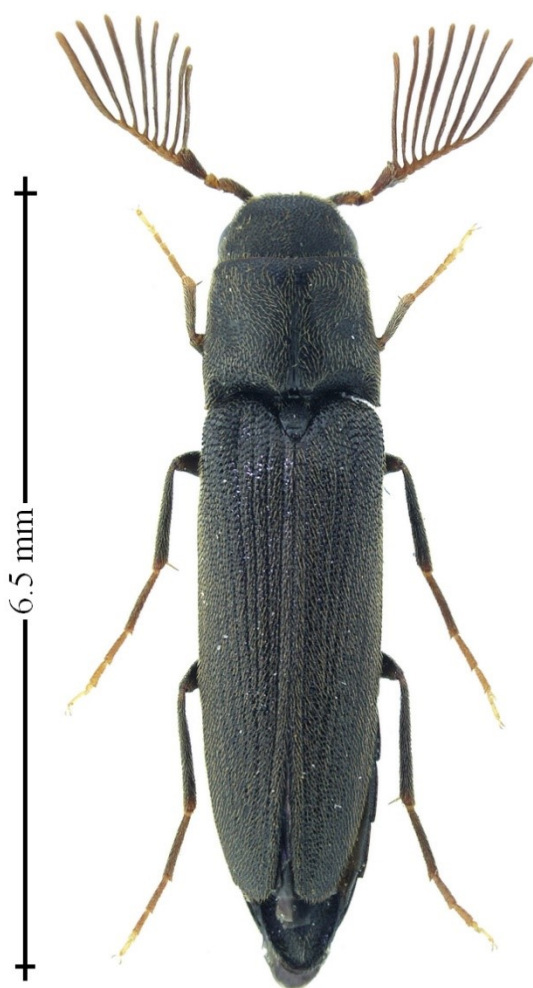

Fig. 2. *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835), ♂, Gouy-les-Piéton/Godarville (HA), 27.v.2018, leg. & © David Ignace.

De imago's zijn van mei tot augustus vooral te vinden in oude beukenbossen, op stammen en houtstapels, in de buurt van hun broedbomen (du Chatenet 2000: 110–111). De larven ontwikkelen zich meestal in dode beuken (*Fagus*) en elzen (*Alnus glutinosa*) waarin zij gangen boren en vermoedelijk leven van door schimmels aangetaste houtvezels (Haselböck 2005: 1).

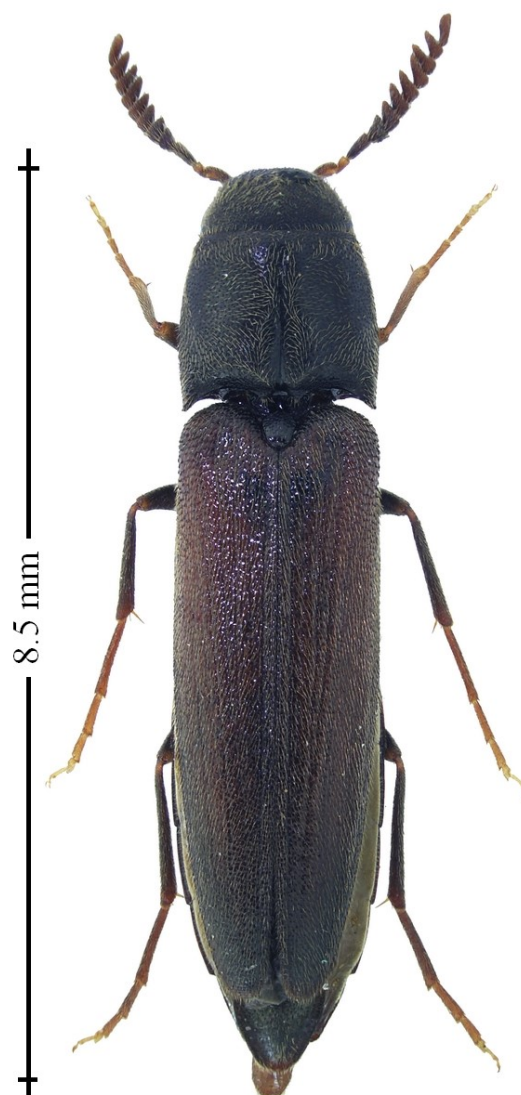

Fig. 3. *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835), ♀, Gouy-les-Piéton/Godarville (HA), 27.v.2018, leg. & © David Ignace.

Verspreiding

(Fig. 4)

I. melasoides komt verspreid voor in oude Europese bosgebieden vanaf de Pyreneeën tot aan de Poolse oostgrens (du Chatenet 2000: 110). Németh *et al.* (2017: 53) meldt zijn aanwezigheid in Bulgarije, Bosnië-Herzegovina, Duitsland, Europees Rusland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Italië, Kroatië, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Tsjechië, Turkije, Zweden en Zwitserland. Volgens dezelfde auteurs zou hij nog ontbreken in België en in het Groothertogdom Luxemburg, maar enkele recente vangsten blijken dit nu tegen te spreken.

I. melasoides werd in België voor het eerst verzameld te Hoeilaart/Groenendaal (VB). Tijdens een onderzoek naar de entomofauna werden tussen 28.v.2010 en 30.vi.2010 twee exemplaren gevonden in het Zoniënwoud op een dode beuk (*Fagus*) (leg. Luc Crevecoeur). Het jaar daarna, tussen 28.v.2011 en 24.vi.2011, werd opnieuw 1 ex. ontdekt in dezelfde biotoop, eveneens op een dode

beuk (leg. Luc Crevecoeur). Dat deze schijnknipitor nu ook elders in België voorkomt, bleek uit een vondst in Henegouwen. Op 27.v.2018 werden niet minder dan 6 exemplaren ontdekt op een gevelde elzenstam (*Alnus*) in het natuurgebied Claire Fontaine te Gouy-les-Piéton/Godarville (HA) (leg. David Ignace & Pol Limbourg). En in 2019 was er dus ook nog de vondst te Oudergem (BHG).

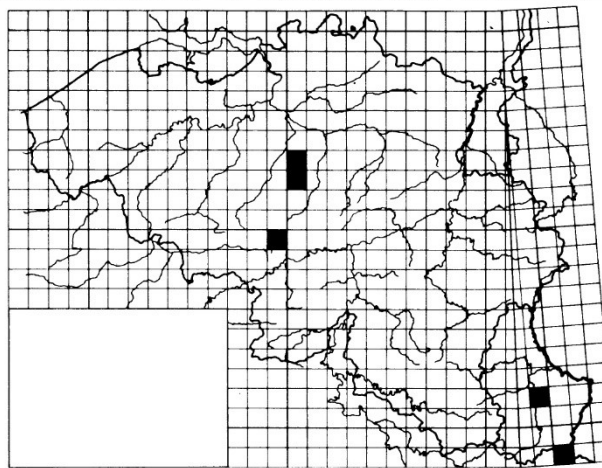

Fig.4. Vindplaatsen van *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835) in België en in het Groothertogdom Luxemburg.

In het Groothertogdom Luxemburg werd tussen 21.vi.2007 en 2.viii.2007 1 ex. gevonden op een dode beuk te Glabach (Hiereberg) door Raoul Gerend (2008: 113). Verder werden tussen 2007 en 2011 nog verscheidene exemplaren verzameld in het bosreservaat "Grouf" nabij Schengen (Murat 2013: 96).

Besluit

I. melasoides is een nieuwe keversoort voor de Belgische entomofauna. Er zijn geen vangsten van vóór 2010 bekend. In Nederland werd de soort nog niet gesignaleerd (Oscar Vorst, pers. med.). Volgens Németh *et al.* (2017: 53) is *I. melasoides* evenmin aanwezig in Groot-Brittannië, maar Mendel *et al.* (2011: 41-43) vonden in 2006, 2007 en 2008 het bewijs dat deze kever wel degelijk voorkomt in het graafschap Berkshire (Zuid-Engeland). Blijkbaar beleeft deze zeldzame schijnknipitor een expansieve fase.

Dankwoord

Dit artikel kwam tot stand dankzij de informatie en documentatie ons vriendelijk bezorgd door de volgende personen: Theodoor Heijerman (Wageningen, NL), David Ignace (Courcelles), Pol Limbourg (KBIN, Brussel), Hugo Raemdonck (Ganshoren) en Oscar Vorst (Utrecht, NL). Deze publicatie is tevens het resultaat van een onderzoek naar de entomofauna van de Botanische Tuin Jean Massart, met steun van Leefmilieu Brussel en de gewaardeerde hulp van de plaatselijke plantsoendienst. Een speciaal woordje van dank gaat naar Isabelle Somville van het Département de la Nature et des Forêts (DNF) (Cantonement de Nivelles) voor de vergunningen om faunistische inventarisaties uit te voeren in het Staatsreservaat Claire-Fontaine. De bijzonder geslaagde macrofoto's van de 2 kevers werden gemaakt door David Ignace. Aan allen hartelijk dank!

Bibliografie

- du Chatenet G. 2000. *Coléoptères phytophages d'Europe*. — N.A.P. Editions, Vitry-sur-Seine. 359 pp.
- Gerend R. 2008. Nachweise neuer und bemerkenswerter Käfer für die Fauna Luxemburgs (Insecta, Coleoptera). — *Bulletin de la Société des naturalistes luxembourgeois* **109**: 107–132.
- Haselböck A. 2005. *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835). — www.naturspaziergang.de. (Bezocht 29.ii.2020).
- Keer P. M. 1930. *Calwer Keverboek*. — W. J. Thieme & Cie, Zutphen. 1330 pp.
- Mendel H., Jeffery P. & Pledger M. J. 2011. *Isorhipis melasoides* (Laporte, 1835) (Eucnemidae) breeding and probably established in the British Isles. — *The Coleopterist* **20(2)**: 41–43.
- Murat D. 2013. Naturwaldreservate in Luxemburg. Zoologische und botanische Untersuchungen "Grouf" 2007–2011. — *Naturverwaltung Luxemburg* **10**: 1–282.
- Németh T., Laus B. & Tallósi B. 2017. New distributional data on Elateroidea for Albania, Bulgaria, Croatia, Greece, Macedonia, Montenegro and Serbia (Coleoptera: Elateridae, Eucnemidae). — *Folia entomologica hungarica* **78**: 47–56.